

Nr 449

Av herr **Hermansson m. fl.**, om ett bättre arbetarskydd.

(Lika lydande med motion nr 410 i Första kammaren)

I bilaga 7 till årets statsverksproposition nämnes bl. a. att en utredning inom kort kommer att tillsättas för att verkställa en genomgripande översyn av arbetarskyddslagstiftningen. Detta kan enbart hälsas med tillfredsställelse. Den kommentaren kan dock göras att åtgärden borde ha vidtagits långt tidigare. När frågan aktualiserades i en kommunistisk riksdagsmotion år 1967 (II: 121) förklarade emellertid riksdagen den begärda översynen »icke påkallad». I motionen framhölls bl. a.:

Arbetarskyddslagens 10:e § är ytterst allmänt hållen: arbetet skall äga rum vid »tjänlig» belysning, »lämplig» värme- och fuktighetsgrad, åtgärder skall »såvitt möjligt vidtagas för att hindra att damm, rök, gas eller ånga sprides», likaledes skall hindras att arbetarna utsättes för buller, skakningar etc. — — — . Enligt vår mening måste nutida möjligheter utnyttjas att mäta buller-, damm- och vibrationsförekomster, luft- och ventilationsförhållanden, belysningens kvalitet etc. och i varje fall ge arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter en precisare utformning.

Situationen inom arbetslivet i dagens Sverige är sådan att det hade varit välbetänkt om den år 1967 begärda översynen då kommit till stånd. I stället förklarades en sådan översyn »icke påkallad».

När det nu är fråga om att ta sikte på »en lagstiftning som ger tillfredsställande grund för vidgade insatser mot hälsofarliga arbetsmiljöer» (bil. 7 i statsverkspropositionen), anser vi det för vår del angeläget att anföra några synpunkter på detta problemkomplex.

Utgångspunkten är att vi i vårt land har en oacceptabel eftersläpning i det tekniska arbetsmiljöskyddet mot fysisk ohälsa. Den yttre miljövården har under 1960-talet varit och är i centrum för en bred allmän opinion. En minimimålsättning beträffande de mest dominerande miljögifternas avlägsnande har uppställts, och åtgärder rörande immissionsbegränsningar har inletts genom naturvårdsverkets försorg i samarbete med industrin.

Det är sålunda ganska klart att man på ett tekniskt-ekonomiskt underlag nu kan genomföra långtgående och radikala åtgärder när det gäller den *yttre miljön*. Det är emellertid påfallande hur litet opinionen hittills sysslat med de högst realistiska skador den fysiska miljön i arbetet kan åstadkomma. Förutsättningarna för en likartad nedtrappning av miljöriskerna här

är dock minst lika goda och behöver inte tillnärmelsevis uppgå till sådana belopp som då det gäller den yttre miljön.

Vid en omarbetning av arbetarskyddslagen — som bör kallas *arbetsmiljölagen* — bör den av riksdagen antagna miljöskyddslagen tjäna som förebild. I dess 5 § heter det: »Den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet skall vidtaga de skyddsåtgärder, *tåla den begränsning av verksamheten och iakttaga de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet.*

Omfattningen av åliggande enligt första stycket bedömes med utgångspunkt i vad som är tekniskt möjligt vid verksamhet av det slag som är i fråga och med beaktande av såväl allmänna som enskilda intressen.» (Motionärernas kursiv.)

Överfört till arbetslivets område betyder det att företaget bör vara *skyldigt* att vidta de åtgärder som krävs för att »förebygga eller avhjälpa olägenhet», d. v. s. förhindra uppkomsten av nya silikosfall, hörselskador, koloxidförgiftning o. s. v. Dessa och andra skador och sjukdomsfall *kan* förebyggas, de *måste* förhindras, och företaget får »tåla den begränsning av verksamheten» vidtagandet av sådana åtgärder kan föra med sig. I miljöskyddslagens 7 § anges konkret *vilka* slag av avloppsvatten som inte *får* utsläppas i vattendrag och sjöar. Vår nuvarande arbetarskyddslag har emellertid i den inledningsvis citerade 10 § högst svävande och allmänt hållna ordalag utan närmare preciseringar.

Silikosen

Silikosen, denna fruktansvärda sjukdom, grasserar fortfarande. Civilingenjör Carl-Eric Holmquist höll i augusti i fjol ett anförande i radio, rubricerat »Angeläget». I detta anförde han om silikosen bl. a. följande:

Professor Bruce kunde konstatera år 1942, samma år som kärnkraften föddes för militära ändamål, att alla kvartsbrytare med mer än 10 år i jobbet led av silikos och 1/4 av alla arbetarna i järnmalmsgruvorna som tack för lång och trogen tjänst fått denna frätande stenmedalj *innanför* bröstkorgen. Men nu i detta historiska år, då låglönejobbarna fått ett ökat *ekonomiskt* skydd, borde väl det fysiska skyddet vara tekniskt löst? O, nej, vi har nu i runt tal, för ingen vet riktigt, ca 1 600 silikosdrabbade i Sverige. Årligen tillkommer mellan 50 och 100 fall. Översatt till förhållandena i Studsvik skulle det betyda ca 60 halvdöda och förtidspensionerade forskare. Vad är det då som gör att denna yrkesskada fortfarande härjar i svensk högrationaliserad industri? Vet man hur den uppkommer? Ja, genom att luften på arbetsplatsen år efter år håller för hög halt av kristallin kiselsyra. Den halt som sedan ett halvt århundrade är den högsta tillåtna ligger dock viktmissigt mer än 10 miljarder gånger högre än för de viktigaste av de ämnen som de anställda i Studsvik skyddas för. Är silikosen smittsam? Nej. Obotlig? Ja. Är den möjlig att utrota? Ja, genom att minska och kontrollera dammhalten. Är det tekniskt svårt? Nej. Kostar det mycket? Det beror på vad man menar med mycket. Jag tror att man kan, om man vill, åstadkomma ett totalskydd i klass med det i Studsvik för en bråkdel av den

summa räknat per årsarbetare, som de lågavlönade fick i år, med andra ord några hundra kronor per år och anställd. Det är vad skyddet ungefärligen kostar inom kärnindustrin och högre lär det väl inte behöva bli. Men när SAF-chefen i en tidningsintervju för ett år sedan säger att »företags-hälsovård kostar mycket pengar» och därmed avser 60—100 kr. per anställd och år för skydd mot *alla* yrkesrisker, då blir man inte optimistisk. Det är väl ungefär hälften av vad brandskyddet kostar i svensk industri och motsvarar väl ett par promille av en normal arbetarlön.

Så långt civilingenjör Carl-Eric Holmquist.

Det är uppenbart att riktvärden med väl tilltagen säkerhetsmarginal bör fastställas avseende tillåtna dammförekomster i de aktuella industrigrenarna. Denna fråga borde brytas ut och få en lösning redan *innan* den aviserade utredningen fullbordat sitt arbete och beslut i vedertagen ordning hinner bli fattade. Redan silikosdrabbade borde genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg få annan arbetsplacering och hållas ekonomiskt skadeslösa.

Arbetstakten

Inom den moderna industrin förekommer löpandebandsystem och andra former för tvångsstyrda arbetsprocesser. Genom bl. a. MTM- och UMS-system vid ackordsättning drives fram en arbetstakt av olidligt slag, som lett till en rad spontana strejker och andra former av opinionsyttringar. Vådorna av hets och stress i arbetet är så uppenbara att det är nödvändigt att under medverkan av från företagen obunden teknisk expertis åstadkomma normer eller bestämmelser till skydd för arbetskraften.

Nertrappningsprogram

Till de skilda slagen av hälsorisker i arbetet kan räknas damm av olika slag, koloxid, metallförgiftningar, lösningsmedelsångor, arbetstyngd, buller och dålig ventilation, vibrationer och kemiska preparat av skilda slag. Det är praktiskt taget helt och hållet bekant vad det är som förorsakar dessa skilda slag av hälsorisker. Med hjälp av teknisk expertis måste det vara möjligt att fastställa *hur* dessa hälsorisker skall åtgärdas. Och vad detta kommer att kosta. Det bör vara möjligt att bransch för bransch kunna utarbeta ett på systemanalys byggt nedtrappningsprogram för de viktigaste och mest förödande hälsoriskerna i arbetet. Härför erfordras medverkan från tekniska och vetenskapliga experter och institutioner. Takten i genomförandet av de olika skyddsnivåerna måste noggrant avvägas med inriktning på att skyndsammast möjligt komma till rätta med rådande eftersläpning på arbetsmiljöområdet.

En betydelsefull roll spelar inom det lokala arbetsmiljöskyddet de utsedda skyddsombuden, vilkas ställning måste stärkas och vilkas befogenheter måste närmare preciseras och stadfästas. Likaledes bör lagligen be-

kräftas företagens skyldighet att hålla skyddsombuden ekonomiskt skadslösa för beivrandet av utbildningskurser.

Vi är också av den uppfattningen att företagens skyldighet att anställa skyddsingenjörer bör preciseras i en kommande arbetsmiljölag. Det i december 1969 meddelade utredningsuppdraget till Arbetsmedicinska institutet, som i propositionen tas till intäkt för ett bibehållande av den nuvarande utbildningskapaciteten av företagsläkare och skyddsingenjörer, bromsar såväl arbetsmiljöskyddets som företagshälsovårdens utbyggande. Detta är beklagligt. Förhållandena inom institutet, bl. a. berörda i en riksdagsinterpellation i andra kammaren den 15 januari i år, talar för att i nuläget någon ökad utbildningskapacitet knappast kan påräknas. En ändring i berörda avseende liksom en planering för en väsentligt ökad utbildning av företagsläkare och skyddsingenjörer är ovillkorligen nödvändig. Beträffande företagshälsovårdens utbyggande hänvisas till särskild motion i denna fråga.

Med stöd av anförda synpunkter föreslås,

att riksdagen

uttalar sig för utarbetandet av ett nedtrappningsprogram för de mest förödande hälsoriskerna;

i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att de i motionen förordade förslagen beaktas vid utformningen av direktiven för den aviserade utredningen om arbetsmiljöfrågorna eller eljest ges utredningen till känna; samt

med understrykande av i motionen förordade omedelbara åtgärder rörande silikosens bekämpande överlämnar denna del av motionen till den av arbetarskyddsstyrelsen tillsatta arbetsgruppen för silikosfrågorna.

Stockholm i januari 1970

C. H. Hermansson (vpk) Gunvor Ryding (vpk) Eivor Marklund (vpk)